

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 53/2026 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Euroopan neuvoston sopimuksen ympäristönsuojelusta rikosoikeuden keinoin voimaan saattamisesta ja Ukrainassa luonnontuhontaan syyllistyneiden saattamisesta vastuuseen

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Inka Hopsun /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 53/2026 vp:

Milloin Suomi aikoo allekirjoittaa ja ratifioida Euroopan neuvoston yleissopimuksen ympäristönsuojelusta rikosoikeuden keinoin ja

miten Suomi aikoo edistää EU-tason yhteistyötä Venäjän saattamiseksi vastuuseen Ukrainan laajamittaisesta luonnontuhonnasta?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Suomi pitää tärkeänä Euroopan neuvoston yleissopimusta ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin (CETS 228). Yleissopimus on avautunut allekirjoituksille 3.12.2025, jolloin muun muassa Euroopan unioni allekirjoitti yleissopimuksen. Suomi osallistui aktiivisesti sekä yleissopimuksen neuvotteluihin että EU-tasolla EU:n toimien valmisteluun koskien yleissopimuksen allekirjoittamista ja tekemistä unionin puolesta.

Yleissopimuksen allekirjoittaminen ja ratifioiminen Suomen osalta eivät ole tällä hetkellä Suomessa valmisteilla. Tähän ovat vaikuttaneet osaltaan Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen toimivallan jaosta käydyt keskustelut Euroopan unionin yleissopimuksen allekirjoitus- ja tekemistoimien valmistelun yhteydessä. Keskustelujen aluksi oli epäselvää, onko EU:lla yksinomainen toimivalta yleissopimuksen allekirjoittamiseen ja tekemiseen vai onko jäsenvaltioilla-kin, kuten Suomella, toimivaltaa allekirjoittaa ja ratifioida sopimus.

Lisäksi tällä hetkellä Suomessa ympäristörikosten alalla pääpainopisteenä on yleissopimusta pitkälti vastaavan ympäristörikosdirektiivin (eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1203, annettu 11 päivänä huhtikuuta 2024, ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivien 2008/99/EY ja 2009/123/EY korvaamisesta) edellyttämien lainsäädäntömuutosten

valmistelu. Mainittuja lainsäädäntömuutoksia koskevan hallituksen esityksen luonnos on lausuntokierroksella 31.03.2026 asti (oikeusministeriön hanke OM034:00/2024).

Yleissopimus sisältää muun muassa erityisen vakavaa rikosta koskevan 31 artiklan. Yleissopimuksen selitysmuistion (172 kohdan) mukaan tällaiset erityisen vakavat rikokset voivat käsittää luonnontuhontaan ("ecocide") verrattavia tekoja. Mainittua yleissopimuksen artiklaa pitkälti vastaten ympäristörikosdirektiivi sisältää myös kvalifioituja rikoksia koskevan säännöksen (3 artiklan 3 kohta).

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on vakava YK:n peruskirjan voimankäyttökiellon loukkaus ja aseellinen hyökkäys. Suomi edellyttää, että Venäjän vastuu kansainvälisen oikeuden loukkauksista ja korvausvelvollisuus niistä aiheutuvista vahingoista toteutuu. Suomi edistää kansainvälisiä toimia vastuuvastuun varmistamiseksi Ukrainaan kohdistuneesta hyökkäysrikoksesta sekä hyökkäyssodan yhteydessä tehdyistä muista kansainvälisen oikeuden vastaisista rikoksista.

Vastuuvastuun varmistamiseksi Venäjän hyökkäyssodan yhteydessä tehdyistä kansainvälisistä rikoksista Euroopan neuvoston puitteissa ollaan perustamassa erityistuomioistuinta Ukrainaan kohdistuneen hyökkäysrikoksen käsittelyyn. Erityistuomioistuimen perustamista valmistettiin ensin ydinryhmässä, johon kuului noin 40 valtiota sekä Euroopan Unioni ja Euroopan neuvosto. Tuomioistuimen perustamisen valmistelu jatkuu Euroopan neuvostossa ja Suomessa kansallisesti. Euroopan neuvostossa valmistellaan parhaillaan tuomioistuimen hallintoa ja rahoitusta koskevan laajennetun osittaissopimuksen perustamista koskevaa päätöstä.

Lisäksi Euroopan neuvoston yhteyteen perustetaan kansainvälinen korvausmekanismi Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamien vahinkojen ja korvausvaatimusten käsittelyyn. Tämän ensimmäisenä vaiheena perustettiin vahinkorekisteri nk. laajennetulla osittaissopimuksella toukokuussa 2023. Suomi on yksi vahinkorekisterin perustajajäsenistä. Vahinkorekisterin toimintaan on kuulunut mm. eri vaadekategorioiden määrittely. Yksi vaadekategorioista on ympäristövahinko. Katteoria koskee ympäristöä itsessään ja siihen sisältyy muun muassa toimet ympäristön puhdistamiseksi, ennallistamiseksi ja palauttamiseksi ja ympäristön heikentymistä aiheutuva vahinko, ml. ekologisen arvon menetys. Toinen vaadekategoria koskee luonnonvarojen ryöstelyä ja/tai haltuunottoa. Neuvottelut mekanismin ns. toisesta vaiheesta eli vaadekomission perustamista koskevasta valtiosopimuksesta saatiin valmiiksi vuoden 2025 loppupuolella ja mm. EU, Suomi ja useat muut EU-jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen. Vaadekomission perustamisen myötä vahinkorekisteri ja sen toiminnot sulautetaan vaadekomissioon.

Molempien vastuuvastuun koskevien sopimusten hyväksymistä koskevien hallituksen esitysten on suunniteltu annettavan eduskunnalle syysistuntokaudella 2026.

Hyökkäyssodan ympäristövahinkojen vastuuvastuun on ollut tärkeä teema Ukrainalle. Ukrainan kymmenen kohdan rauhanaloitteessa (Peace Formula) Ukraina määritteli marraskuussa

2022 reunaehtojaan oikeudenmukaiselle ja kestäväälle rauhalle. Suomi on antanut täyden tuen Ukrainan rauhanaloitteelle, joka vastaa Suomen näkemystä oikeudenmukaisesta rauhasta. Rauhanaloitteeseen sisältyy luonnontuhon torjuntaa koskeva erillinen kohta.

Suomi osallistuu Ukrainan rauhanaloitteen ympäristötuhoja käsittelevän työtyhmän työhön. Suomi toimi myös Ukrainan rauhansuunnitelman ympäristöturvallisuutta koskevan alakohdan kokouksen kanssapuheenjohtajana syksyllä 2024. Kokous huipentui julkilausumaan, jonka mukaan olevat valtiot ovat sitoutuneita tekemään töitä päivittääkseen oikeudellisia välineitä luonnontuhon kriminalisoimiseksi ja tehokkaaksi syytteeseen panemiseksi, sekä tekemään toimia Rooman perussäännön muuttamiseksi siten, että luonnontuhonta lisättäisiin perussääntöön.

Suomi on kannattanut ympäristötuhojen torjumista kansainvälisen rikosoikeuden keinoin ja ollut avoin keskustelemaan luonnontuhon kriminalisointitavoista. Lisäksi kansainvälinen rikostuomioistuin on ryhtynyt toimenpiteisiin, joilla voi olla vaikutuksia Ukrainassa tapahtuneen laajamittaisen luonnontuhon arvioinnissa. Joulukuussa 2025 kansainvälisen rikostuomioistuimen syyttäjän toimisto antoi politiikkalinjauksen ympäristövahinkojen käsittelemisestä Rooman perussäännön soveltamisessa. Asiakirjassa esimerkiksi selostetaan, miten ympäristövahinkoja otetaan huomioon hyökkäysrikoksen arvioinnissa.

Suomen ja Ukrainan välinen ympäristöalan yhteistyö on laajamittaista ja sitä on harjoitettu jo ennen Venäjän helmikuussa 2022 aloittamaa laajamittaista hyökkäyssotaa. Suomen ja Ukrainan ympäristöyhteistyö ja rakentamisen alan yhteistyö pohjautuvat vuonna 2023 allekirjoitettuihin yhteistyöpöytäkirjoihin (MoU).

Ulkoministeriön valtion virastojen ja laitosten välisellä kehitysyhteistyörahoituksella toteutetaan kahdenvälisiä Suomen ja Ukrainan yhteistyöhankkeita ympäristön tilan seurannan parantamiseksi (6,5 miljoonaa euroa vuosina 2024–2028). Hankkeet auttavat Ukrainaa muun muassa sodan aiheuttamien ympäristövaikutusten arvioinnissa ja EU-standardien saavuttamisessa. Luotettavien ympäristötietojen kerääminen on tärkeää tuhojen todentamisessa ja näitä tietoja tarvitaan jälleenrakennuksen tueksi sekä todisteeksi oikeudellisiin prosesseihin. Yhteistyöllä vahvistetaan myös Ukrainan EU-jäsenyyssvalmiuksia.

Helsingissä 17.3.2026

Ulkoministeri Elina Valtonen